
KRST PRI SAVICI IN SEDEM SINOV: RAZUMEVANJE, DOŽIVLJANJE, VREDNOTENJE

Empirična raziskava kognitivnega odziva na Prešernovo in Žemljevo verzno povest je pokazala, da je *Krst pri Savici* za dijake drugega letnika srednje šole na vseh treh ravneh bralnega razumevanja (besedni, interpretativni in ustvarjalni) precej zahtevnejše besedilo kot *Sedem sinov*, kar lahko pripišemo bistveni večji arhaičnosti in predvsem metaforičnosti jezika Prešernove pesnitve. *Sedem sinov* je tudi besedilo, ki daje srednješolcem več možnosti za čustveno opredeljevanje, bodisi s poistovetenjem s posameznimi literarnimi osebami bodisi z zavračanjem njihovih neprimernih dejanj. *Krst pri Savici* je za drugošolce nedvomno dosti bolj umetniško besedilo kot *Sedem sinov*, vendar pa Žemljeva pesnitev po njihovem mnenju prekaša Prešernovo po prepričljivejši zgodbi, bolj prikazanih literarnih osebah in tudi večji aktualnosti dogajanja, zato bi *Sedem sinov* lahko uvrstili v gimnazijske učne načrte kot dodatno besedilo.

Uvod

Z empirično raziskavo kognitivnega, emocionalnega in socialnega odziva¹ dijakov drugega letnika srednje šole ob prvem branju Prešernovega *Krsta pri Savici* in Žemljevih *Sedmih sinov* sem poskusil ugotoviti, kakšne so morebitne razlike v recepciji dveh po obliki in času nastanka primerljivih besedil, vendar enega kanonskega in drugega čisto pozabljenega.

Primerjava *Krsta pri Savici* in *Sedmih sinov*

Glede na to, da je *Krst pri Savici* kanonsko in celo ključno besedilo (Juvan 1990: 88–95),² ki je doživljalo tako izrazito pohvalne kot povsem odklonilne ocene

¹ Neposredna spodbuda za mojo raziskavo je bilo empirično preverjanje recepcije Prešernove poezije, ki ga je s svojimi študenti izvedla Boža Krakar Vogel in rezultate objavila v razpravi z naslovom *Obravnavanje literarne klasike v sodobni šoli – na primeru Prešerna* (Krakar Vogel 2000/2001).

² Po Juvanu mora ključno besedilo izpolnjevati tri pogoje: kanonizacijo, antonomazacijo ter trajnost in intenziteto učinkovanja. *Krst* je bil kanoniziran s pomočjo metabesedil in paraliterature ter s

(Paternu 1977: 88–94),³ me je zanimalo, ali je res edina možnost, da se dijaki v poglavju o slovenski romantiki seznanijo s Prešernovo povestjo v verzih, ali pa bi jim za domače branje lahko ponudili še kakšno drugo pripovedno pesniško besedilo, ki je nastalo v prvi polovici 19. stoletja, s katerim bi prav tako lahko uresničili zadane učno-vzgojne cilje.⁴ Odločil sem se za primerjavo *Krsta s Sedmimi sinovi* Jožefa Žemlje,⁵ besedilom, ki se je od Macunovega *Cvetja slovenskiga pesništva*⁶ iz leta 1850 do prve svetovne vojne enakovredno pojavljalo v berilih za višje razrede gimnazije,⁷ po vojni pa se je v nasprotju s *Krstom* v novi državi nanj povsem pozabilo.⁸ Razloge za tako šolsko usodo *Sedmih sinov* razkrivajo slovenske literarne zgodovine.

V *Jezičniku* je Žemljevi pesnitvi posvečen daljši članek z izčrpno obnovo zgodbe in naslednjo oceno:

Pesem ta je v umetni obliki, polna ginljivega dejanja in svetlih iskric ali podučnih resnic vmes, le premalo znana in torej premalo čislana (Marn 1881: 7–10).

Naslednji zgodovini slovenskega slovstva (Kleinmayr 1881 in Glaser 1895) *Sedem sinov* komaj omenita, pač pa Ivan Grafenauer osrednji avtor slovstvene čitanke v

sprejemom v zbirko klasikov in šolska berila, iz Črtomira smo dobili obči pojem črtomirstvo, trajnost in intenziteto učinkovanja pa dokazujejo številne parodije, ki omogočajo vedno nova opomenjanja predloge (Bulovec 1975: 329–355).

³ Za ponazoritev navajam povsem nasprotujoči si mnenji Franca Terseglava, da »je v slovenskem slovstvu ni pesnitve, ki bi izražala silnejše ideje, slikala globočjih dušnih bojev in se vspenjala do take visoke in plemenite dikcije kot epsko-lirična epizoda *Krst pri Savici*, najlepši biser izmed poezij našega pesnika prvaka« (Terseglav 1905), in Ivana Prijatelja, da »vse kaže, da je Prešeren v onem težkem stanju napisal samo *Krst pri Savici*, poemo s plitvo, čisto mehanično koncepcijo, zakaj globoka koncepcija more iziti samo iz bodrega, samozaupnega duševnega razpoloženja« (Prijatelj 1905).

⁴ Navajam najpomembnejša funkcionalna in izobraževalna cilja: 1. Dijaki berejo in interpretirajo obvezna in prostoizbirna literarna besedila (izražajo doživljanje, razumevanje in vrednotenje ter primerjajo in razvrščajo); 2. Dijaki samostojno povzemajo bistvene značilnosti literarnozgodovinskih obdobij in smeri (Učni načrt za predmet slovenščina v gimnazijah 1998: 17–18).

⁵ Jožef Žemlja (1805–1843), pesnik in prevajalec. Prešernov rojak, rojen v Selu pri Žirovnici na Gorenjskem, in sodobnik. Kot duhovnik je služboval na Dolenjskem. Bil je bliže razsvetljenstvu kot romantiki, sodeloval je v *Ilirskem listu* in *Krajnski čbelici*. V samostojni knjižici je izdal pesnitev *Sedem sinov* in prevod elegije znanega angleškega predromantičnega pesnika Thomasa Graya (ES 15: 316).

⁶ Gotovo ni naključje, da je Macun v svoje berilo uvrstil tudi pesnitev *Sedem sinov*, saj je bila sočasna ocena Janeza Trdine v *Pretnesu slovenskih pesnikov* Žemlji precej naklonjena: »Vendar se ne more reči, da bi bil Žemlja le tujo zemljo obdeloval, marveč je imel on tudi izvirne, dostikrat izvrstne misli. /.../ Tu spomnimo bralce le na *Sedem sinov*, in gotovo bodo resnico naših besed potrdili, če so to, kar predmet zadene, dobro pesem brali. Tu vidimo veliko lepih izrekov, ki pa v celi dolgi pesmi vendarle premalo izdajo« (Trdina 1952: 198).

⁷ V Macunovem berilu je ob celotnem *Krstu* objavljen tudi odlomek iz *Sedmih sinov*. Pri Janežiču (1868 in 1870) je *Krst* okrnjen, saj manjka celotna prva retrospektiva, Žemljeva pesnitev pa je predstavljena z dvema odlomkoma. Sket v letih od 1886 do 1903 v berilih za peti in šesti razred prinaša celoten *Krst*, v letih od 1893 do 1914 pa v berilih za sedmi in osmi razred celotno Žemljevo pesnitev. V Sketovi *Slovenski slovstveni čitanki za učiteljska* iz leta 1893 ni *Krsta pri Savici*, pač pa so *Sedmeri sinovi*.

⁸ To je svojevrsten paradoks, saj je *Sedem sinov* kot potrditev južnoslovske povezanosti vsekakor ideološko bliže novi jugoslovanski državi kot pa *Krst pri Savici*, v katerem doživi panslovanska ideja nesporen poraz in konec jasno napotuje na pridružitve Slovencev zahodnoevropskemu krščanskemu kulturnemu krogu.

obdobju med obema vojnama (od leta 1921 do 1930), devet let po prelomu stoletja zapiše, da je Žemlja leta 1843 izdal »povest u pesmi *Sedim sinov*, v kateri nerodno stopica v metru in dikciji za velikanom Prešernom« (Grafenauer 1909: 130). Logično je, da v njegovi gimnazijski čitanki za višje razrede Žemljeva pesnitev ni dobila mesta. Čeprav skuša slovstveni pregled s konca medvojnega obdobja rehabilitirati Žemljo z besedami, da je »precej spretno posnel zunanjo stran Prešernove poezije, slog in besedni izraz, bil pa je tudi zares čustvena in misleča narava, obdarjena s smislom za lepo pesniško obliko« (Slodnjak 1934: 160–161), mu tudi poveljna slovstvena zgodovina sicer priznava »gladko tekoče stance«, vendar ga na koncu članka podobno kot Grafenauerjeva proglašaja za »tipičen zgled povprečnega čbeličarja« (Pogačnik 1969: 167).

Kasneje je bilo vedno manj možnosti za ponovno uvrstitev tega besedila v srednješolska berila, saj so že v obdobju med obema vojnama le zelo redko širili izbor leposlovnih besedil iz 19. stoletja,⁹ praviloma pa so ga zaradi uvrščanja novejših besedil krčili.

Izčrpno literarnozgodovinsko prevrednotenje Žemljeve povesti v verzih je pred nekaj leti prispeval Miran Hladnik v razpravi *Dve povesti v verzih iz prve polovice 19. stoletja* (Hladnik 2002), ki je najprej utemeljil, da je tudi Žemljeva pesnitev tako kot *Krst pri Savici* namenjena izobražencem,¹⁰ potem pa navedel, da ima Žemlja tako kot Prešeren zavračajoč odnos do Kollarjeve ideje o večvrednih in manjvrednih slovanskih narodih, da pa nima tako brezkompromisnega odnosa do tujega in se zavzema za ponovno prisvojitve »odtujenega«, kar naj bi bil v slovenski literaturi celo produktivnejši model od Prešernovega. Da bo ta literarnozgodovinska rehabilitacija *Sedmih sinov* povsem jasna, navajam daljši navedek iz Hladnikove razprave (n. d.: 201):

Žemlja se v *Sedmih sinovih* s Prešernovo kritiko Kollarja strinja, vendar ohranja vero, da je napake mogoče popraviti in slovansko družino v interesu skupne slave in moči spraviti skupaj. *Sedem sinov* je na alegorični ravni Žemljeva polemika z Janom Kollarjem in¹¹ s Francetom Prešernom. Nasproti prvemu zagovarja pravico vsakega slovanskega naroda do svojega knjižnega jezika in literature, ne pa samo pravice nekaterih, nasproti Prešernu, ki se je brez Čopove trezne korekture preveč zazidal v svoje kranjstvo, pa odpravlja nezaupanje do združevalnih slovanskih načrtov. Žemljeva pesnitev je tako poskus srednje poti med ekskluzivnima jezikovnima in literarnima načrtoma za Slovence: Prešernovim kranjskim in Vrazovo ilirsko realizacijo Kollarjevih idej.

Jožef Žemlja je pesnitev *Sedem sinov* napisal pet let po izidu Prešernovega *Krsta*,

⁹ Izjemoma so se prvič pojavila tista besedila, ki so bila v stari Avstriji ideološko zaznamovana, npr. Prešernova *Zdravljica*, če pa so se pri posameznem književniku pojavili novi naslovi, so se praviloma namesto nekaterih prejšnjih (npr. pri Gregorčičevih pesmih).

¹⁰ Hladnik utemeljuje avtorjeve ambicije z uvodnim latinskim citatom, s številnim mitološkim izrazjem in s prvo kitico pesnitve, ki napotuje na alegorično branje: sedem sinov kot sedem slovanskih narodov (n. d.: 194, 199).

¹¹ Okrepljeno zapisal M. H.

vendar se je njen izid zaradi cenzure krepko zavlekel, tako da je izšla šele marca leta 1843, nekaj mesecev pred avtorjevo smrtjo. Eden od bistvenih očitkov cenzure je bil, da besedilo ni namenjeno preprostemu ljudstvu, pri čemer je pomenljivo dejstvo, da *Krst pri Savici*, ki prav tako ni bil namenjen neizobraženim, sploh ni imel nikakršnih problemov s cenzuro.¹² Ravno ta razlika med *Sedmimi sinovi*, ki so kljub negativnemu mnenju škofa Wolfa prišli pred bralca nespremenjeni, in *Krstom pri Savici*, ki je po mojem mnenju zaradi prejšnjih Prešernovih negativnih izkušenj s cenzuro povsem drugačna pesnitev, kot bi bila sicer,¹³ pa je še danes povezana tudi z recepcijo obeh pesnitev oz. s čustvenim odzivom na besedili ter z njunim vrednotenjem.

Hladnik ugotavlja, da sta bili pobudi za nastanek *Krsta* in *Sedmih sinov* istočasni¹⁴ in da po mnenju avtorja drugega zvezka Matičine *Zgodovine slovenskega slovstva* tudi verzi epske pesnitve *Sedem sinov* »še precej lepo tečejo« (Legiša 1959: 74), potem pa navaja, da imata Prešernova in Žemljeva pesnitev kar precej sorodnosti: vrstna določitev, kitična organiziranost (osemvrstične jambске kitice), obseg, domoljubna motivacija in domoljubna tematika ter povezava s temeljno politično idejo časa, tj. panslovanstvom (n. d.: 198). Vse te podobnosti so kljub povsem različnima zgodbama omogočile izvedbo empiričnega preizkusa, ki naj bi pokazal na morebitne razlike v kognitivnem in emocionalnem odzivu dijakov.

Zaradi lažjega sledenja rezultatom empiričnega preizkusa navajam obnovo zgodbe: Slavni in bogati hrvaški ban Mikić ima lepo ženo, ki jo ljubi, vendar je njun zakon brez otrok. Grofica nekega dne na sprehodu sreča beračico s trojčki v naročju in ta jo prosi za vbogajme. Ker zavistna grofica noče verjeti, da lahko nekdo rodi tri sinove, grobo zavrne beračico, ta pa se s svojo prošnjo obrne na Boga. Ban Mikić doma okara brezsrčno ženo, potem pa odide zdoma pomagat madžarskemu kralju Beli v boju proti Tatarom. Za kazen po devetih mesecih grofica povsem nepričakovano rodi sedem sinov. Vsa obupana se odloči obdržati najkrepkejšega, služabnici pa ukaže, naj preostalih šest utopi v bližnjem potoku. Na poti jo prestreže ban Mikić, ki se je s spremstvom ravnokar vrnil iz boja, in odkrije ženino strašno namero. Takoj poskrbi, da vseh šest sinov v okoliških družinah dobi nadomestne dojilje, služabnici prepove govoriti o tem in se po vrnitvi domov pretvarja in vesel

¹² Na to opozarja že Miran Hladnik, ki problematizira stališče Franceta Kidriča, da je Žemlja v nasprotju s Prešernovimi negativnimi izkušnjami spretno pretental cenzuro (Kidrič 1939: 129–134), meneč, da je »šel Krst skozi cenzuro gladko in je bil torej v očeh oblasti za razliko od *Sedmih sinov* politično in moralno nedolžno delo« (n. d.: 194). Dejansko je nekoliko nenavadno, da je imela iz moralnih in verskih ozirov težave s cenzuro pesnitev duhovnika, pesnitev moralno in politično problematičnega Prešerna pa ne.

¹³ Prešeren se je jasno zavedal, da je tedanja cenzura pravzaprav podaljšana roka katoliške cerkve. Cenzorji niso bili laične osebe (Žigon 1925: 180–181), zato je z naslovom, razpletom zgodbe in Bogomilino versko propagando izjemno spretno prikril pravo sporočilo *Krsta*, ki ob ustreznem branju med vrsticami skoraj dobesedno ponavlja sporočilo tistih kitic žalostinke *Dem andenken des Matthias Čop*, ki jih je moral izpustiti zaradi cenzure. Širša razlaga te problematike seveda presega namen te razprave.

¹⁴ Žemlja je snov iz hrvaške zgodovine 13. stoletja našel v prozni povesti *Sedem sinov Mikićevih*, ki je bila leta 1835 objavljena v časopisu Ljudevita Gaja *Danica ilirska*, vendar v sami pesnitvi ni zgodovinskega dogajanja (n. d.: 195).

objema »edinega« sina. Ko vsi sinovi odrastejo v zale in junaške mladeniče, ban na gradu priredi gostijo, povabljenemu plemstvu pa se nenadoma pridruži šest mladih junakov. Ban pred vsemi vpraša grofico, kakšno kazen bi zaslužil tisti, ki bi hotel pokončati te častivredne mladeniče. Po grofici nem zagotovilu, da bi bila ustrezna samo smrtna kazen, ban razkrije prisotnim resnico o kruti in zločinski nameri svoje žene, ta pade pred njim na kolena in ga prosi milosti, ban pa jo hoče zabosti z mečem. Na vnete prošnje prisotnih gostov in sedmih sinov se ban usmili svoje žene in ji odpusti. Odpustijo ji tudi sinovi, ki na koncu radostni objemajo svojo mater.

Ob zasnovi empirične raziskave recepcije dveh primerljivih pesnitev sem se odločil za drugi letnik, ko je *Krst pri Savici* po veljavnih učnih načrtih predviden za obvezno (gimnazije) ali izbirno (strokovne in tehnične srednje šole) domače branje. Preizkus je potekal v razredu ekonomske gimnazije in v razredu ekonomske srednje šole, ki sta skupaj štela 56 dijakov, in sicer so morali dijaki doma prebrati gradivo, v katerem sta bili dvostolpčno zapisani obe povesti v verzih, na koncu vsake strani pa so bile dodane opombe.¹⁵ Dijaki so imeli štirinajst dni časa za natančno branje obeh besedil, pred šolsko obravnavo *Krsta* pa so eno šolsko uro izpolnjevali vprašalnik s tremi vsebinskimi sklopi, ki so se nanašali samo na *Krst pri Savici*, samo na *Sedem sinov* in na obe besedili skupaj.¹⁶

Razumevanje primerjanih besedil

Z deloma vprašalnika, ki sta se nanašala na posamezno besedilo, sem preverjal kognitivni odziv dijakov, in sicer razumevanje in pomnjenje zgodbe in posamičnih

¹⁵ *Sedem sinovom* je bilo dodanih 56 opomb, *Krstu pri Savici* pa 83, kar je dokaj enakomerna razporeditev, saj že Hladnik navaja, da ima Žemljeva pesnitev 41 kitic oz. 328 verzov, to je približno dve tretjini dolžine *Krsta* (n. d.: 198). Za ponazoritev navajam opombe iz začetnega dela obeh pesnitev, ki se nanašajo na pet oktav besedila:

SEDEM SINOV	KRST PRI SAVICI
Krez = kralj, znan po neizmernem bogastvu	zarumeni = zardi
vera = prepričanje	osredek = otok na sredi jezera
Bela = madžarski kralj	roji = skupine vojakov
Tatari = nomadsko ljudstvo izza Karpatov	žnabel žnabla = ustna ustne
truma = množica	truma = množica
kvar = napad	Kokra = pritok Save v Kranju
tilc = tilnik	list = sporočilo, pismo
Evmenide = erinije, boginje maščevanja	sraga = sled potu ali krvi na koži

Izbral sem različico *Krsta* z delno jezikovno posodobitvijo, prav tako pa sem sam podobno jezikovno posodobil *Sedem sinov*, seveda samo tam, kjer to ni šlo na škodo metruma ali rime oz. v nobenem primeru nisem posodabljal besedišča.

¹⁶ Ker je bilo branje *Sedem sinov* povsem prostovoljno, pred šolsko obravnavo *Krsta* pa so dijaki računali na možno pisno preverjanje branja, kar polovica Žemljeve povesti v verzih ni prebrala, zato je vprašalnik izpolnjevalo samo 27 dijakov, od tega tri četrtine z ekonomske gimnazije. Tudi to število je povsem zadoščalo, saj je šlo za kvalitativno pedagoško raziskavo, ne pa za preciznejšo in kompleksnejšo statistično obdelavo podatkov (Sagadin 1991: 57).

dejstev ter samo razumevanje vsebine izbrane kitice.¹⁷ Za ponazoritev in za lažje razumevanje rezultatov preizkusa navajam navodila za posamezne naloge in nekaj primerov:

<i>SEDEM SINOV</i>	<i>KRST PRI SAVICI</i>
1. Razvrsti dogodke v pravilno časovno zaporedje.	
Mikičeva žena rodi številne sinove.	Črtomir se z vojaki zateče na Ajdov. gradec.
Ban Mikič objema preostalega sina.	Črtomir ob jezeru razmišlja o samomoru.
Prikažejo se zavrženi sinovi – junaki.	Bogomila se skupaj z očetom da krstiti.
Vsi prisotni odpuščajo kruti materi zločin.	Črtomir se na otoku zaljubi v Bogomilo.
ITD.	ITD.
2. Podčrtaj pravilno trditvev.	
Ban Mikič je bogat – srednje premožen – reven.	Črtomir je bogat – srednje premožen – reven.
Banova žena je lepa – ni lepa.	Bogomila je lepa – ni lepa.
Beračica je verna – ni verna.	Črtomir pred bitko je veren – ni veren.
Ban je šel z vojsko nad Turke – Tatare-Srbe.	Črtomir na otoku daruje Heri – Vesni – Živi.
ITD.	ITD.
3. Zapiši v eni povedi svoje razumevanje vsebine kitice.	
V zakonu leta že živi nek'tere, pozabi skoro, kar je bilo kdaj, blaga, časti obilno si nabere in bil imel na svetu bi že raj, pa kaj – vse upanje se mu podere, ki cvetlo mu prijetno je do zdaj: presrčno ljubi lepo svojo ženo, pa, ah! bit' mati, ni ji dovoljeno.	In šel je boj boj'vat brez upa zmage, in skazal se je korenine prave, kjer suče meč, na čelu smrtne srage leže sovražnikov trupla krvave mrtvih, al izdih'jočih duše drage; vendar ne meč, ne moč gradu trdnjave bogov ne more rešit' slavnih staršev, in ne pred smrtjo ohranit' tovaršev.

Preglednica 1: Navodila za naloge in primeri.

Pri prvi nalogi (razumevanje in pomnjenje zgodbe), ko je bilo treba pravilno časovno razvrstiti kar 12 dogodkov, sem poenostavil točkovanje in preverjal samo pravilnost prvih in zadnjih treh dogodkov v *Krstu* in *Sedmih sinovih*, tako da je posameznik lahko dosegel največ šest točk. Pri drugi nalogi (preverjanje posamičnih dejstev) je popoln rezultat prinesel osem točk, pri tretji nalogi (razumevanje vsebine kitice) pa sem povsem pravilen odgovor ovrednotil s tremi točkami.¹⁸ V spodnji preglednici predstavljam rezultate za vse tri naloge:

¹⁷ Po Pečjakovi (1993: 56–60) gre za vse tri ravni bralnega razumevanja, in sicer za besedno razumevanje (izbiranje ustreznega podatka), za interpretativno razumevanje (razvrščanje med seboj pomešanih dogodkov) ter za ustvarjalno razumevanje (kratek zapis vsebine z lastnimi besedami).

¹⁸ Navajam po en primer za popolno razumevanje in za popolno nerazumevanje vsebine kitice:

	SEDEM SINOV			KRST PRI SAVICI		
NALOGA	MOŽNE TOČ.	DOSEŽ. TOČ.	%	MOŽNE TOČ.	DOSEŽ. TOČ.	%
I	162	107	66	162	57	35
II	216	183	85	216	150	69
III	81	53	65	81	26	32
SKUPAJ	459	343	75	459	233	51

Preglednica 2: Prikaz rezultatov za vse tri naloge.

Na prvi pogled je opazno, da so dijaki v prvi in tretji nalogi, ki sta preverjali srednjo in višjo raven bralnega razumevanja, pri *Sedmih sinovih* dosegli dvakrat boljši kognitivni odziv kot pri *Krstu pri Savici*, saj so pri *Krstu* v povprečju dosegli komaj eno tretjino možnih točk, pri *Žemljevi* povesti pa kar dve tretjini možnih točk.¹⁹ Pač pa je rezultat najbolj izenačen v drugi nalogi, ki je preverjala nižjo raven bralnega razumevanja (poznavanje specifičnih dejstev), kar dokazuje, da tudi v *Krstu pri Savici* dijaki vsaj dvetretjinsko dekodirajo posamična dejstva,²⁰ povezovanje teh dejstev v zgodbo, v bolj kompleksne in celo simbolične pomene pa jim povzroča resne težave. Zaradi precejšnje razlike v številu možnih točk pri posamezni nalogi sem se odločil za ponderiranje rezultatov (izenačil sem vrednost posamezne naloge, tako da je tretja naloga, ki je bila prej ovrednotena z najmanjšim številom točk, zaradi slabega rezultata vplivala na znižanje skupnega odstotka), po katerem so dijaki pri kognitivnem odzivu ob *Sedmih sinovih* dosegli 72 % vseh možnih točk, ob *Krstu pri Savici* pa 46 % možnih točk.²¹ Pokazalo se je, da ima velike težave z razumevanjem *Krsta* več kot polovica

SEDEM SINOV	KRST PRI SAVICI
Razumevanje	Razumevanje
Mikić je poročen že nekaj let, bogat in slaven vendar njegova lepa žena nemore imeti otrok.	Bojevat se je šel brez upa na zmago, s tem je pokazal da je pogumen, na žalost pa z bojem ne more rešiti svoje vere ter tovarišev pred smrtjo.
Nerazumevanje	Nerazumevanje
Ban je zelo razočaran kar je naredila njegova žena. Pravi, da ni vredna biti mati, saj s sinovi ni ravnala prav.	Šel je v boj, da bi porazil sovražnike, vendar ni zmagal, ker je uporabil meč, zmagal je, ker je zaupal v svojo vero.

¹⁹ Dosti boljši rezultat v prvi nalogi (ugotavljanje povezanosti med posameznimi deli besedila) je pričakovan, saj je v *Sedmih sinovih* potek zgodbe strogo linearen, medtem ko sta v *Krstu pri Savici* kar dve retrospektivi, poleg tega pa se v *Uvodu*, ki je tudi oblikovno različen od *Krsta*, prepletata panoramična in scenarična perspektiva (Kmecl 1983: 218), tako da je razumevanje zgodbe bistveno oteženo. V tretji nalogi (podajanje vsebine kitice s svojimi besedami) je Prešernov pesniški jezik besedno, skladenjsko in pomensko zahtevnejši od *Žemljevega*, zato so tudi recepcijski šumi močnejši.

²⁰ Npr. to, da je dogajalni prostor pesnitve Gorenjska, da je Bogomila zelo lepa ali da je bilo Valj-hunovih vojščakov devetkrat več kot Črtomirovih ipd. Res pa je tudi, da tak tip naloge večstranske izbire, še posebej če je možnih odgovorov manj kot štiri ali pet, dopušča večji delež naključnih rešitev (Sagadin 1993: 48).

²¹ Tudi ob preverjanju kognitivnega odziva na Prešernovo poezijo, ki ga je med osnovnošolci in srednješolci na večjem in bolj razpršenem vzorcu izvedla Boža Krakar Vogel, so bili rezultati identični: 44 % (OŠ) oz. 46 % (SŠ) možnih točk (n. d.: 130).

anketirancev,²² zato je nujno potrebno, da srednješolcem že ob domačem branju olajšamo oz. sploh omogočimo razumevanje z ustrezno didaktično organizacijo branja.²³

Razliko v kognitivnem odzivu na dve po obliki zelo podobni leposlovnih besedili, ki sta poleg tega nastali v istem literarnem obdobju oz. v časovnem razmiku petih let,²⁴ sem sklenil pojasniti z analizo jakosti komunikacijskega šuma zaradi nezmožnosti oz. neusposobljenosti dijakov za sprejemanje nadpovprečno arhaiziranega, invertiranega in metaforiziranega besedila. Za arhaične sem štel vse tiste besede, ki jih današnji srednješolci praviloma ne poznajo več ali imajo danes drugačen pomen ali zastarelo oz. pesniško obliko. Pri določanju invertiranih verzov sem si pomagal s študijo Marka Stabeja o skladnji in verzu pri Prešernu (Stabej 2002: 216–219), pri določanju metaforičnosti pa sem sledil izsledkom Franceta Bernika, ki je preučeval kvantitativne spremembe metaforiziranosti besedila v liriki Simona Jenka (Bernik 1962: 220–222). Spodnja preglednica prikazuje odstotke arhaičnih besed in invertiranih oz. metaforičnih verzov v prvih dvanajstih kiticah *Krsta pri Savici* in *Sedmih sinov*.²⁵

²² Posamezen dijak je v vseh treh nalogah skupaj lahko dosegel največ 17 točk. Pri *Sedmih sinovih* so samo štirje dijaki dosegli manj kot 10 točk, kar 21 dijakov pa je doseglo 12 in več točk, kar je več kot dve tretjini možnih točk. Pri *Krstu* sta samo dva dijaka dosegla 12 točk, več pa sploh nihče, medtem ko je kar 18 dijakov od 27 anketiranih doseglo manj kot 10 možnih točk, pri čemer pa seveda ne moremo kar dveh tretjin dijakov drugega letnika ekonomske gimnazije proglasiti za povsem nekvalificirane bralce.

²³ Za potrditev tega spoznanja navajam še mnenje Krakarjeve: »Zdi se, da prav na tej točki praksa, ki se zanaša, da bralec to opravi sam (namreč prvi dve fazi branja z razumevanjem, op. Z. B.), in to s tihim branjem doma (češ, v šoli za te preproste stvari ni časa) izgubi največ bralcev Prešernove poezije« (n. d.: 131).

²⁴ *Krst pri Savici* je izšel leta 1836, *Sedem sinov* pa leta 1843.

²⁵ Za ponazoritev rezultatov navajam konkretne primere za arhaičnost, invertiranost in metaforičnost:

<i>KRST PRI SAVICI</i>	<i>SEDEM SINOV</i>
arhaičnost	
rumen'mi, snežnikov, siv'ga, pokojno, al, vojska, al, pokrajni, jenjal, nekrajni, ak, revah, skušnja, harpije	kremlji, zadobom, plati, blagrene, prost, reve, pleve, tud', prisjan, vsaktera
invertiranost	
Al jezero, ki na njega pokrajni stojiš, ni, Črtomir! podoba tvoja? – To noč je jenjal vojske šum zunanji, potihnil ti vihar ni v prsih boja ...	Blagrene, zadovoljne uživa dneve grof Mikič, slavljeni hrvatski ban, prost vsake, ki siromaka stiska, reve, od deželanov svojih spoštovan ...
nemetaforičnost	
Dari opraviti bog'nji po navadi prinese Črtomira lahka ladja, od tega, kar raste pri njega gradi, od črede, žita in novine sadja ...	Gospa sprehaja, kot večkrat, kraj grada nek dan poletni se za kratek čas. Približa se ji ženska srednje mlada. Podoba njena v srce gane vas ...
metaforičnost	
Na tleh leže slovenstva stebri stari, v domačih šegah utrjene postave; v deželi parski Tesel gospodari, ječe pod težkim jarmom sini Slave pa kot najlepše zrno ni brez pleve, je sreči njega tud' osat prisjan, dotika njega tudi se resnica, da trn vsaktera svoj ima cvetlica.
<i>KRST PRI SAVICI</i>	<i>SEDEM SINOV</i>

BESEDILO	arhaičnost	invertiranost	metaforičnost
<i>Krst pri Savici</i>	15 %	90 %	59 %
<i>Sedem sinov</i>	8 %	90 %	29 %

Preglednica 3: Arhaične besede ter invertirani in metaforični verzi v prvih dvanajstih kiticah obeh pesnitev.

Popolnoma predvidljivo analiza teh treh ravni sporazumevalnih blokad potrjuje, da je stopnja invertiranosti v slovenski poeziji 19. stoletja izjemna, saj je pogojena z upoštevanjem verzni zakonitosti (metrične sheme in glasovnih figur), pač pa sta lahko zelo različni stopnja arhaičnosti in metaforičnosti. Iz zgornje analize izhaja, da je v dveh pomembnih prvinah *Krst pri Savici* dvakrat zahtevnejši, kar se povsem sklada z rezultati prvega dela empiričnega preizkusa. Te ugotovitve pa dodatno potrjujejo rezultati tretjega dela vprašalnika, ki se je nanašal na obe besedili, o čemer bo govora v naslednjem poglavju.

Doživljanje in vrednotenje primerjanih besedil

Tretji del vprašalnika, s katerim sem želel pri dijakih preveriti emocionalni (njihovo doživljanje leposlovnega besedila) in socialni (njihovo vrednotenje leposlovnega besedila) odziv, je vseboval tri naloge (z zahtevo po dopolnjevanju, izbiranju in razvrščanju), od katerih sta prvi dve zahtevali posredno in neposredno primerjavo *Krsta* in *Sedmih sinov*, zadnja pa je spraševala po vrednotah sedanjih srednješolcev in naj bi služila interpretaciji rezultatov.

V prvi nalogi so se morali dijaki opredeljevati o pozitivnem ali negativnem odnosu do posameznega dogodka, literarne osebe nasploh in njenega ravnanja posebej, ne glede na literarno besedilo.²⁶ S tem sem želel preveriti, ali morebiti obstaja med besediloma pomembnejša razlika v emocionalnem odzivu, pri čemer ne gre zanemariti možnosti, da je emocionalni odziv povezan tudi s stopnjo razumevanja besedila. Iz spodnje preglednice so posredno razvidna tudi posamezna navodila:²⁷

Najzanimivejši dogodek			Najbolj všečna oseba		
nočni spopad na Ajdov. gradu	6x	KS	ban Mikič, ker je dobrosrčen	15x	SS
grofica ukaže utopiti otroke	6x	SS	Črtomir, ker je predan Bogomili	4x	KS
Črtomir se da ob slapu krstiti	3x	KS	Črtomir, ker je predan sl. narodu	4x	KS
grofica grdo zmerja beračico	3x	SS	Najmanj všečna oseba		
sinovi se srečni objemajo	3x	SS	grofica, ker je tako trdosrčna	19x	SS
zaljubljenca se dokončno razideta	2x	KS	Bogomila, ker obupa v ljubezni	5x	KS
sinovi odpustijo kruti materi	2x	SS	Obsodbe vredno ravnanje ²⁸		

²⁶ Namenoma sem pri tej nalogi združil besedili, saj sem hotel s tem posredno preveriti, katero od besedil ponuja več možnosti za čustveno opredeljevanje.

²⁷ Npr.: *Navedi dogodek, ki ti je najbolj ostal v spominu*. V preglednici navajam samo tiste odgovore, za katere sta se odločila najmanj dva dijaka. 6x = 6 odgovorov; SS = *Sedem sinov*; KS = *Krst pri Savici*.

²⁸ Dijaki so morali navesti po dve taki dejanji.

Najbolj pozitiven dogodek			grofica hoče umoriti sinove	19x	SS
Črtomir se iz ljubezni da krstiti	11x	KS	Bogomila bo postala nuna	7x	KS
grofici oprostijo njen zločin	4x	SS	Črtomir bo postal duhovnik	4x	KS
Črtomir gre v Oglej za duhovnika	3x	KS	grofica hudo obsoja beračico	4x	SS
zavrženi otroci postanejo junaki	2x	SS	vojaki se bojujejo zaradi vere	3x	KS
sinovi odpustijo brezsrčni materi	2x	SS	Valjhun na silo širi svojo vero	2x	KS
Najbolj negativen dogodek			Črtomir pusti Bogo. in gre v boj	2x	KS
grofica se odloči za umor sinov	15x	SS	ban Mikić hoče ubiti svojo ženo	2x	SS
Bogomila na koncu odide k očetu	4x	KS	Odobranja vredno dejanje ²⁹		
grofica grobo zavrne beračico	3x	SS	ban Mikić najde rejnice za otroke	8x	SS
Bogomila in Črtomir se krstita	2x	KS	ban Mikić odpusti brezsrčni ženi	6x	SS
Najbolj dolgočasno dogajanje ³⁰			Črtomir se pokristjani iz ljubezni	5x	KS
spopad med pogani in kristjani	8x	KS	oblegani pogani se hrabro borijo	3x	KS
Bogomilina pripoved o kršč. veri	7x	KS	Črtomir se bojuje za staro vero	2x	KS
čolnar vozi Črtomira po jezeru	2x	KS	vojaki zvesto sledijo Črtomiru	2x	KS
Valjhun premaga Avrel. in Droha	2x	KS	služabnica pove resnico banu	2x	SS
Črtomir odhaja v boj za svobodo	2x	KS	ban Mikić privede sinove junake	2x	SS

Preglednica 4: *Vrednostne opredelitve dijakov do posameznega dogodka.*

Iz preglednice lahko razberemo, da so se dijaki čustveno opredeljevali ob obeh besedilih, čeprav je očitno čustveno nekoliko bolj vznemirljiva zgodba v *Sedmih sinovih*.³¹ Če sodimo samo po prvem vsebinskem sklopu prve naloge (izbira najzanimivejšega dogodka), potem je emocionalni odziv na besedili skoraj izenačen (*Krst pri Savici* 13 odgovorov in *Sedem sinov* 15 odgovorov).³² Popolnoma drugačno sliko pa daje četrti vsebinski sklop (izbira najbolj dolgočasnega dogajanja), v katerem se vsi odgovori razen enega nanašajo na *Krst pri Savici*, to pa že lahko povežemo tudi s komunikacijskimi šumi, ki onemogočajo pristno doživljanje besedila in odvrtačajo dijake od branja.

Dijaki so se opredeljevali predvsem za dolgočasnost uvodnega spopada med pogani in kristjani,³³ kar sedem dijakov pa je za najšibkejše mesto *Krsta* označilo drugo retrospektivo, to je obširno Bogomilino pripoved o njenem in očetovem spreobrnjenju in o značilnostih krščanske vere. V nasprotju z

²⁹ Dijaki so morali navesti po dve taki dejanji.

³⁰ Pri tem vsebinskem sklopu se kar 21 odgovorov nanaša na Krst in samo eden (dolgočasen začetek pesnitve) na Sedem sinov.

³¹ Če upoštevamo vse odgovore, tudi tiste, ki jih je navedel samo po en dijak, je številčno razmerje med *Sedmimi sinovi* in *Krstom* 128 : 106 v korist Zemljeve pesnitve.

³² Med dogodki, ki so se dijakom vtisnili v spomin, je pričakovano nočni spopad na Ajdovskem gradcu, saj je opisan izjemno ekspresivno. Isto lahko trdimo za Zemljev opis grofičinega ravnanja ob rojstvu sedmerčkov in tudi za opis pogovora med grofico in beračico s trojčki, ki je v drugih vsebinskih sklopih zastopan še s sedmimi odgovori.

³³ Dejstvo, da se je isto dogajanje, tj. spopad med Črtomirovo in Valjhunovo vojsko, šestim dijakom/-injam zdelo zelo zanimivo, osmim pa skrajno dolgočasno, me je napolnilo na nadaljnjo analizo razvrstitve odgovorov po spolu, saj bi bilo pričakovano, da se fantje bolj navdušujejo nad vojaškim, dekleta pa nad ljubezenskim dogajanjem. Dejansko so vse pozitivne oznake prispevali fantje, vse negativne pa dekleta.

nočnim spopadom, pri katerem je šlo za izrazito nasprotujoče si ocene in je bil emocionalni odziv odvisen od spola dijaka, se Bogomilina pripoved ni zdela zanimiva nobenemu dijaku, kot dolgočasno pa so jo označili tako fantje kot dekleta.³⁴

Bolj nazorno sliko o tem, katero od besedil je povzročilo pri dijakih močnejši emocionalni odziv, nam da preglednica, v kateri so razvrščene literarne osebe po številu omemb (ŠO) v vseh vsebinskih sklopih skupaj:³⁵

LITERARNA OSEBA	ŠO	LITERARNA OSEBA	ŠO	LITERARNA OSEBA	ŠO
grofica	90	sinovi	26	Staroslav	5
Črtomir	56	vojaki	15	Valjhun	5
ban Mikić	40	beračica	11	čolnar	2
Bogomila	34	služabnica	6		

Preglednica 5: Število omemb literarnih oseb v vseh vsebinskih sklopih.

Razvidno je, da je dijake najbolj pritegnila četverica oseb, ki so tudi dejansko osrednje osebe v obeh pesnitvah, tako po pogostosti pojavljanja kot po svoji vlogi v dramatični zasnovi besedila. Pri tem je zanimivo, da je grofica skoraj trikrat bolj vznemirila dijake kot Bogomila, čeprav je njena življenjska zgodba povsem neverjetna, in da je Valjhun, ki ima v *Krstu* vendarle zelo tehtno mesto, pritegnil samo nekaj dijakov. Seštevek vseh omemb literarnih oseb posamezne pesnitve (*Krst pri Savici* jih ima 117, *Sedem sinov* pa 173) s precejšnjo zanesljivostjo potrjuje, da je Žemljevo besedilo v nasprotju s pričakovani precej bolj čustveno vznemirljivo besedilo kot *Krst pri Savici*.

Natančnejšo predstavo o naravi čustvenega odnosa dijakov do literarnih oseb razkriva preglednica z odgovori, ki ločuje pozitivne in negativne oznake posameznih likov:

POZITIVNO OZNAČENA OSEBA				NEGATIVNO OZNAČENA OSEBA			
ban Mikić	35	sinovi	4	grofica	60	krščanski vojaki	3
Črtomir	32	služabnica	3	Bogomila	19	ban Mikić	3
poganski vojaki	5	Bogomila	3	Črtomir	9	služabnica	2

Preglednica 6: Pozitivne in negativne oznake likov v obeh besedilih.

Ta preglednica izpričuje zanimivo podobnost in razliko med besediloma, saj je v obeh pesnitvah osrednja pozitivna literarna oseba moški, osrednja negativna oseba pa ženska, pri čemer je v *Sedmih sinovih* bolj poudarjeno negativno ravnanje

³⁴ To empirično preverjeno recepcijo *Krsta* bi lahko šteli za potrditev teze Franceta Kidriča, da »je pustil poet vse svoje simpatije pri Črtomiru iz uvoda in da je v drugem delu z njegovim zanimanjem tudi njegova moč pojemale« (Kidrič 1925: 692). V posebni obravnavi na drugem mestu bi kazalo pritegniti tudi Kidričevemu in Puntarjevemu mnenju, da je treba iskati razloge za to umetniško najšibkejšo mesto *Krsta* v pesnikovih težavah s cenzuro. Pozabljeni prešernoslovec je v svoji obširni študiji celo zapisal, da se je z namerno »dvojno tendenco« »posrečilo genijalnemu umetniku preslepiti preskrbne, v službi 'parskega Tesla' stojče čuvarje političnega in nramnega reda v Ljubljani« (Puntar 1921: 221–222).

³⁵ Sinove in vojake sem štel za kolektivno literarno osebo.

kot pozitivno (dijake je bolj vznemirilo dejstvo, da je grofica velela utopiti šest sinov, kot to, da jih je njen mož rešil), v *Krstu* pa je ravno obratno (dijake je bolj pritegnilo to, da Črtomir iz ljubezni žrtvuje svoje prepričanje, kot jih je vznejevoljilo dejstvo, da se je Bogomila odpovedala njuni ljubezenski zvezi na tem svetu³⁶).

Tudi ta preglednica potrjuje močnejši emocionalni odziv pri *Sedmih sinovih*, čeprav natančnejša analiza pozitivnih in negativnih oznak pokaže, da je *Krst* bolj kompleksno besedilo kot *Zemljeva pesnitev*, saj zaradi možnega ideološkega pristopa, povezanega z vernostjo bralca, omogoča pri ocenjevanju ravnanja posamezne literarne osebe tudi povsem nasprotna stališča, kar pa je tudi lahko čustveno vznemirljivo.³⁷

Z drugo nalogo sem preverjal socialni odziv dijakov oz. vrednotenje primerjanih besedil glede na širši družbeni kontekst, pri čemer me je zlasti zanimalo, ali se vrednotenje dijakov ujema z merili literarne zgodovine in učnovzgojne prakse, kakor se le-ta kažejo ob uvrščanju leposlovnih besedil v učne načrte oz. srednješolska berila. Druga naloga je zahtevala izbiro enega samega besedila, in sicer so se morali dijaki opredeljevati o tem, katero besedilo je bolj razumljivo, umetniško, prepričljivo in aktualno. Navajam preglednico, ki sledi posameznim navodilom v nalogi:

TRDITEV	KRST PRI SAVICI	SEDEM SINOV
Bolj razumljivo besedilo je ...	5	22
Bolj umetniški jezik je v pesnitvi ...	23	3
Bolj prepričljiva zgodba je v pesnitvi ...	12	15
Bolje prikazane osebe so v pesnitvi ...	11	16
Bolj aktualno dogajanje je v pesnitvi ...	10	17

Preglednica 7: *Opredelitive anketirancev o jezikovno-vsebinskih lastnostih obeh del.*

Rezultati so uporabni. Nobenega dvoma ni, da je za veliko večino anketirancev *Sedem sinov* bolj razumljivo besedilo kot Prešernov *Krst*, s čimer se v celoti potrjujejo rezultati preizkusa kognitivnega odziva dijakov. Enaka večina dijakov pa je za besedilo z bolj umetniškim jezikom označila *Krst pri Savici*, kar se ujema

³⁶ Domnevam, da taki rezultati empiričnega preizkusa potrjujejo dejstvo, da je ljubezen srednješolcem ena izmed najpomembnejših vrednot oz. nekaterim celo smisel življenja. Ob predpostavki, da mladi bralci ob Črtomirovi spreobrnitvi doživljajo poveličevanje ljubezni, ob Bogomilini odpovedi pa njeno zanikanje, je logično, da označujejo Črtomira za izrazito pozitivno literarno osebo, Bogomilo pa za popolnoma negativno. Tako doživljanje osrednjih literarnih oseb *Krsta* pa je v popolnem nasprotju s pogledi slovenskih književnikov in literarnih zgodovinarjev (npr. Oton Župančič, Etbin Kristan in Miran Jarc v leposlovju ter Ivan Prijatelj in France Kidrič v literarni zgodovini), ki so v svojih leposlovnih besedilih ali znanstvenih študijah problematizirali oz. negativno označevali predvsem lik Črtomira kot »narodnega izdajalca« (Paternu 1977: 87–91).

³⁷ Ta ideološko pogojena nasprotja so razvidna pri odnosu do Črtomira, pri katerem vsi dijaki odobravajo, da ravna v skladu s svojo ljubeznijo, njegovo pokristjanjenje in odhod v Oglej za duhovnika pa nekateri sprejemajo in drugi zavračajo. Podobno dijaki enoglasno obsojajo Bogomilo, ker na koncu odide k očetu in se odloči postati nuna oz. obupa nad ljubeznijo, glede njenega sprejetja krščanske vere pa si nasprotujejo.

z ugotovitvami Bože Krakar Vogel o sprejemanju Prešernovih pesmi,³⁸ ko študenti slovenistike lahko ocenjujejo tovrstna leposlovna besedila kot lepa in umetniška, ne da bi jih sploh dobro razumeli.³⁹

Rezultati pri prvih dveh trditvah so pričakovani, pač pa se nekoliko presenetljivo nagiba tehtnica v prid *Sedmih sinov* tudi pri prepričljivosti zgodbe, označitvi literarnih oseb in aktualnosti. Že analiza emocionalnega odziva je nakazala, da zgodba in osebe omogočajo močnejše doživljanje in opredeljevanje pri Žemlji kot pri Prešernu, da pa bi lahko lažje pojasnil dejstvo, da se zdi dijakom bolj aktualno dogajanje v pozabljenih *Sedmih sinovih* kot v ključnem besedilu slovenske literature, sem v tretji nalogi spraševal dijake po njihovem odnosu do osmih vrednot, ki so se povezovale z zgodbama in osebami v primerjanih pesnitvah. Tako so morali v obliki anketnega vprašanja z rangiranjem odgovorov (Sagadin 1993: 143) teh osem navedenih vrednot (biti Slovenec, biti živ in zdrav, biti uspešen v življenju, imeti dosti denarja itd.) razvrstiti od najbolj do najmanj pomembne za njih osebno. Dijaki so na prva mesta postavljali osebne in družinske vrednote, vrednote, povezane z družbenimi skupnostmi, pa so se jim zdele najmanj pomembne.⁴⁰

Na prvi pogled bi lahko sodili, da je dijakom neverjetna zgodba o sedmerčkih povsem tuja in se v njej ne morejo prepoznati, zgodba *Krsta*, ki je najtesneje povezana z usodo slovenstva in se v javnosti ves čas obnavlja, pa jim je precej bližja. Vendar temu ni tako. Tehtnejši razmislek o tem, da je detomorilstvo še vedno aktualen zločin, ki tudi mladih ne pušča ravnodušnih, današnjim dijakom pa je bolj kot usoda naroda pomembna njihova osebna sreča,⁴¹ se sklada s prevladujočim mnenjem anketirancev, da so osrednje vrednote biti živ in zdrav, biti uspešen v življenju in imeti razumevajoče starše, kar omogoča poistovetenje dijakov z delnimi sporočili

³⁸ Gre za nepričakovano nasprotje med kognitivnim ter socialnim in emocionalnim odzivom študentov slovenistike.

³⁹ Pri razlagi tega recepcijskega paradoksa dopuščam tudi možnost halo efekta, ko dijaki v resnici sploh niso opazili pomembne razlike v umetniškem izrazu pesnitev, pač pa so Prešernu kot »slovenskemu pesniškemu prvaku, ki je povzdignil domačo poezijo na evropsko raven«, mehanično pripisali večjo umetniško vrednost.

⁴⁰

ZAP. ŠT.	NAVEDENA VREDNOTA	RANGIRNE TOČKE	POVEZAVA Z BESEDILOM
1	biti živ in zdrav	72	<i>Sedem sinov</i>
2	biti uspešen v življenju	106	<i>Sedem sinov</i>
3	imeti razumevajoče starše	124	<i>Sedem sinov</i>
4	biti srečno zaljubljen	124	<i>Krst pri Savici</i>
5	biti Slovenec	153	<i>Krst pri Savici</i>
6	imeti dosti denarja	190	<i>Sedem sinov</i> in <i>Krst pri Savici</i>
7	biti pripadnik slovanske skupnosti	208	<i>Sedem sinov</i> in <i>Krst pri Savici</i>
8	biti Evropejec	231	<i>Krst pri Savici</i>

⁴¹ Domnevam, da dijaki *Krst*, kolikor ga sploh razumejo, doživljajo predvsem kot ljubezensko zgodbo (to se vidi tudi pri analizi emocionalnega odziva), pri tem pa so jim ne glede na njihovo osebno ali družinsko vernost vprašanja transcendence razmeroma tuja.

in zaključnim sporočilom *Sedmih sinov*.

Na drugi strani pa so vrednote kot biti Slovenec, biti pripadnik slovanske skupnosti³⁹ in biti Evropejec,⁴³ ki so jih v svojih poustvarjalnih in razlagalnih besedilih v zvezi s *Krstom* poudarjali slovenski kulturniki, današnjim dijakom dosti manj pomembne. Čeprav je analiza emocionalnega odziva pokazala, da dijaki približno enakovredno ocenjujejo Črtomira in bana Mikića, je dijakom vendarle bližji slednji. V nasprotju s Črtomirom, ki s porazom na Ajdovskem gradu doživi popoln neuspeh, je ban Mikić dejansko uspešen v življenju, zato v tem primeru *Sedem sinov* omogoča mlademu bralcu pozitivno vživetje in poistovetenje, ne pa samo sočutje do osrednjega moškega lika, kot je to v *Krstu pri Savici*.

Sklep

Razpravo sklepam z ugotovitvijo, da je *Krst pri Savici* teže razumljivo besedilo kot *Sedem sinov*, da Žemljeva pesnitev omogoča močnejše doživljanje in da jo razen umetniškosti dijaki tudi više vrednotijo, kar so precej nepričakovani, a pomembni rezultati empiričnega preizkusa. Glede na to, da bi ponovna obravnava *Sedmih sinov* pri slovenski romantiki v drugem letniku srednje šole sicer popolnoma zadostila osrednjemu funkcionalnemu cilju,⁴⁴ manj kot *Krst pri Savici* pa osrednjemu izobraževalnemu cilju,⁴⁵ saj *Sedem sinov* pač ni značilno romantično besedilo in niti ne more ustrezno nadomestiti obravnave ključnega besedila, predlagam, da se vsaj v učnih načrtih za gimnazije doda Žemljeva pesnitev kot obvezno domače branje, s čimer bi v polni meri lahko uresničili še navodilo, da dijaki leposlovna besedila tudi primerjajo in razvrščajo, ravno pomembne podobnosti in razlike med pesnitvama pa so napotilo za pravi problemski pouk.

Literatura

Bernik, France, 1962: *Lirika Simona Jenka*. Ljubljana: Slovenska matica.

Bulovec, Štefka, 1975: *Prešernova bibliografija*. Maribor: Založba Obzorja.

Glaser, Karol, 1895: *Zgodovina slovenskega slovstva II (Od francoske revolucije do 1848. l.)*. Ljubljana: Slovenska matica.

Grafenauer, Ivan, 1909: *Zgodovina novejšega slovenskega slovstva I (Od Pohlina do Prešerna)*. Ljubljana: Katoliška bukvarna.

⁴²Domnevam, da dijaki v *Sedmih sinovih* praviloma prezrejo prvo kitico z alegorično izraženo panslovansko idejo, medtem ko je ta v Prešernovem *Uvodu* jasno izražena in celo poudarjena.

⁴³Biti Evropejec povezujem s koncem *Krsta* v smislu, da opredelitev za krščanstvo pomeni vključitev v evropski kulturni krog (Žigon 1918; Rupel 1975).

⁴⁴Dijaki berejo in interpretirajo ter s tem izražajo doživljanje, razumevanje in vrednotenje.

⁴⁵Dijaki samostojno povzemajo bistvene značilnosti literarnozgodovinskih obdobj in smeri.

- Hladnik, Miran, 2002: Dve povesti v verzih iz prve polovice 19. stoletja. Juvan, M. (ur.): *Romantična pesnitev*. Mednarodni simpozij Obdobja 19. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 189–202.
- Juvan, Marko, 1990: *Imaginarij Kersta v slovenski literaturi: medbesedilnost recepcije*. Ljubljana: Revija Literatura.
- Kidrič France, 1925: Dante 1321–1921. *Ljubljanski zvon* XLV. 629–633; 691–694.
- Kidrič, France, 1939: Drobiž iz dobe restavracijske cenzure. *Ljubljanski zvon* LIX/3–4. 129–134.
- Kleinmayr, Julij pl., 1881: *Zgodovina slovenskega slovstva*. Celovec: samozaložba.
- Kmecl, Matjaž, 1983: *Mala literarna teorija*. Ljubljana: DDU Univerzum.
- Krakar Vogel, Boža, 2000/2001: Obravnavanje literarne klasike v sodobni šoli – na primeru Prešerna. *Jezik in slovstvo* 46/4. 125–136.
- Legiša, Lino, 1959: *Zgodovina slovenskega slovstva II (Romantika)*. Ljubljana: Slovenska matica.
- Marn, Josip, 1881: *Jezičnik*. Ljubljana: Rudolf Milic.
- Paternu, Boris, 1977: *France Prešeren in njegovo pesniško delo 2*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Pečjak, Sonja, 1993: *Kako do boljšega branja: tehnike in metode za izboljšanje bralne učinkovitosti*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo in šport.
- Pogačnik, Jože, 1969: *Zgodovina slovenskega slovstva (Klasika in romantika)*. Maribor: Založba Obzorja.
- Puntar, Josip, 1921: Dante in problem Prešernove »nove pisarije«. Res, A. (ur.): *Dante 1321–1921*. Ljubljana: Kleinmayr & Bamberg. 93–260.
- Prešeren, France, 1964: *Poezije in pisma*. Ur. A. Slodnjak. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Prijatelj, Ivan, 1905: Drama Prešernovega duševnega življenja. *Naši zapiski* 10–11. 157–183.
- Rupel, Dimitrij, 1975: Slovenski kulturni sindrom. *Sodobnost* XXIII. 97–109.
- Sagadin, Janez, 1991: *Razprave iz pedagoške metodologije*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Sagadin, Janez, 1993: *Poglavja iz metodologije pedagoškega raziskovanja*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo in šport.

Slodnjak, Anton, 1934: *Pregled slovenskega slovstva*. Ljubljana: Akademsko založba.

Stabej, Marko, 2002: Skladnja in verz pri Prešernu – prostor ustvarjalne discipline in sporočilne svobode. Faganel, J. (ur.): *France Prešeren - kultura - Evropa*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU. 213–221.

Terseglav, Franc, 1905: Problemi v Krstu pri Savici. *Slovenec (Prešernova priloga)*, 9. 9. 1905.

Trdina, Janez, 1952: Pretres slovenskih pesnikov. Slodnjak, A. (ur.): *Zbrano delo IV*. Ljubljana: Državna založba Slovenije. 188–208.

Žemlja, Jožef, 1843: *Sedem sinov*. Povest v pesmi. Ljubljana: samozaložba.

Žigon, Avgust, 1918: Krst pri Savici. *Ljubljanski zvon XXXVIII*. 413–429.

Žigon, Avgust, 1925: Krst pri Savici v cenzuri. *Dom in svet* 38/8. 278–283.